

БІБЛІОТЕЧНІ ФОНДИ І ОБСЛУГОВУВАННЯ ЧИТАЧІВ

DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2023.03.017>

УДК 027.021:021.4

Тетяна Коваль,

<https://orcid.org/0000-0003-0147-6679>,

кандидатка історичних наук,

заступниця генерального директора,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: gon4aroval1@bigmir.net

Лариса Матвійчук,

<https://orcid.org/0000-0002-7230-9053>,

кандидатка наук із соціальних комунікацій,

старша наукова співробітниця,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: l.matvijchuk@ukr.net

Ірина Прокошина,

<https://orcid.org/0000-0002-7314-5206>,

молодша наукова співробітниця,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: sockylt@ukr.net

Основні тенденції та концептуальні засади розвитку соціокультурної діяльності наукової бібліотеки

Мета статті – висвітлення основних тенденцій, специфіки та особливостей соціокультурної діяльності наукової бібліотеки та розкриття її новітніх форм у системі соціального партнерства – комплексних науково-популяризаційних заходів – на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. **Методи дослідження.** Застосовано системний підхід, принципи історизму та об'єктивності, системно-діяльнісний та структурно-функціональний методи, а також методи соціальних комунікацій. **Наукова новизна** визначається концепцією трансформації культурно-просвітницької діяльності бібліотеки на соціокультурну в умовах інформатизації та гуманізації суспільства; узагальненням тенденцій розвитку комплексних заходів як нового виду соціокультурної діяльності. **Висновки.** Незалежність України, демократичні процеси та інформатизація суспільства змінюють форми і зміст соціокультурної діяльності наукових бібліотек, обумовлюють її трансформацію. В умовах сьогодення соціокультурна діяльність наукових бібліотек отримує роль культурного чинника формування національного менталітету з поширенням науково обґрунтованого культурологічного знання, доведенням важливості усвідомлення історичної тяглості культури, з максимальною повнотою висвітлення найвагоміших явищ історичного минулого та сучасного розвитку культурних процесів та унікальних і масових фактів культури. Тим самим наукова бібліотека перетворюється на один із важливіших чинників розвитку соціокультурного середовища.

К л ю ч о в і с л о в а: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, соціокультурна діяльність наукової бібліотеки, комплексні соціокультурні заходи, національне та світове культурне середовище, міжнародне соціальне партнерство.

Актуальність теми дослідження. У сучасному національному законодавстві бібліотека трактується як інформаційна, культурна, освітня установа, головним завданням якої є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів [20]. Таке призначення надає їй повноваження соціального інституту з низкою функцій, реалізація яких здійснюється сьогодні через розвиток соціокультурної діяльності (далі СКД). Але є специфічні особливості наукових бібліотек у цьому процесі, які посилюють їх сучасну роль як активного суб'єкта соціокультурної сфери. Втім, ці особливості поки ще широко не обговорюються у професійному середовищі. Поняття соціокультурного простору є предметом дискусій у культурологічних працях, але бібліотекознавчий аспект присутності в цьому просторі поки ще стосується переважно публічних бібліотек. Водночас СКД наукових бібліотек активно формує культурний простір суспільства, застосовуючи, як нові компоненти багатофункціональні комплексні заходи, що включають виставкову та презентаційну діяльність, інтерв'ю, читацькі конференції, лекції, екскурсії, творчі вітальні, та розраховані на широку аудиторію й розвиток бібліотечного представництва в соціальних медіа. Специфікою наукової бібліотеки є органічне поєднання наукових та культурних заходів.

Сьогодні СКД бібліотеки – це цілеспрямована і спеціально організована система дій і заходів, метою яких є сприяння вдосконаленню інтелектуального, та естетично-духовного стану суспільства шляхом доведення наукових знань у галузі культури, емпіричних фактів, естетичних і морально-етичних цінностей, акумульованих у бібліотечних фондах, зібраннях та ресурсах. Активно відбувається трансформація бібліотечної діяльності, пов'язана із входженням бібліотек у сферу цифрових та інформаційних технологій; демократизація бібліотек у соціокультурному просторі; формування уявлення про бібліотеку як багатофункціональну соціокультурну систему, що вирізняється інтелектуальною свободою, політичним нейтралітетом та самостійним управлінням ресурсами тощо. Такий підхід демонструє очевидні переваги СКД [14].

Нові можливості для цілеспрямованої соціокультурної діяльності бібліотек відкривають цифрові інформаційні технології, які розвивають форми та методи організації книжково-документальних виставок, презентацій видань, конференцій та творчих зустрічей із вченими, письменниками, митцями, проведення публічних лекцій, телезйомки, концерти, інтерв'ю, оглядово-тематичні екскурсії тощо. Розгляд питання специфічних особливостей формування СКД наукової бібліотеки значно актуалізується у період стрімкого поширення знання, коли відбувається пошук моделей науково-культурної консолідації суспільства в епоху хаотичної, а іноді агресивної (дез)інформації.

Аналіз досліджень та публікацій. Поняття СКД широко обговорюється в теоретичних культурологічних та бібліотекознавчих працях, аналізуються нові підходи щодо організації соціокультурної діяльності. Про це, зокрема, йдеться в працях Ю. Новальської, Г. Пристай, Т. Спіріної. Розглядаючи визначальні риси СКД, дослідники виокремлюють її гуманістичний, культурологічний і комуні-

кативний характер [16; 19; 25]. Інформаційний складник соціокультурної трансформації українського суспільства розкриті в працях О. Онищенко, В. Горового та В. Попика [6]. Актуальність функціонування бібліотеки як соціокультурного центру підкреслюють С. Кравченко та І. Цуріна, які розглядають технології бібліотечної СКД, надають практичні поради щодо організації заходів, поширюють передовий досвід бібліотекарів України та зарубіжжя [24].

Соціокультурні заходи в бібліотеці як доцільно організована, змістовно наповнена та функціонально виправдана діяльність висвітлені у працях Л. Лупіки. Сучасна бібліотека, вважає дослідник, це є адаптивна, багатофункціональна, відкрита культурно-цивілізаційна інституція, підпорядкована глобальній меті – оптимальному культурно-інформаційному забезпеченню життєдіяльності суспільства в цілому і кожного користувача окремо [13]. Характер соціокультурних заходів, особливості методик і підходів до їх організації в контексті стратегії бібліотечного розвитку розкриті у дослідженнях Н. Федорченка [26]. У працях Н. Захарової простежено нові тенденції культурно-інформаційної та науково-популяризаційної діяльності національної бібліотеки на початку XXI ст., розкрито види і форми культурних заходів [2; 3].

Окремим теоретико-методологічним аспектам організації СКД, зокрема, трансформації універсальної бібліотеки як культурно-інформаційного центру регіону присвячені дослідження О. Башун [1].

Соціокультурній діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ) приділяється певна увага в колективних монографіях наукових інститутів НБУВ (зокрема Інституту рукопису, Інституту книгознавства, Інституту бібліотекознавства), в яких розлого представлена виставкова діяльність з розкриттям унікальних, рідкісних та актуальних видань та висвітленням широкого спектру публічних заходів [5; 7; 15]. Ці монографії стали результатом виконання наукових тем, що розкривають зміст історико-культурних фондів та роботи з їх популяризації. Для дослідників вони є справжньою історіографічною базою СКД, де обґрунтовується досвід НБУВ у створенні джерельного простору культури та культурологічного знання.

Наразі найпоширенішим об'єктом дослідження серед різних видів СКД виступає виставкова діяльність та її роль у системі соціальних комунікацій. У численних публікаціях, зокрема Н. Солонської, О. Яковенко, розкривається науково-культурологічне значення та практичний досвід виставкової діяльності НБУВ, їх роль у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні читачів тощо [23; 27]. Особливий інтерес представляють статті Т. М. Коваль та Л. О. Туровської, де розглядаються питання розгорнутої класифікації електронних книжкових виставок, сформульовані методичні засади підготовки та роль в обслуговуванні користувачів наукових бібліотек [9; 10].

У статті О. Ю. Курганової та К. В. Лобузіної проаналізовано освітній потенціал електронних виставок історико-культурних фондів наукової бібліотеки на основі аналізу 700 окремих експозицій, засвідчено високу наукову та суспільно-освітню користь електронних експозицій оригіналів архівних документів,

рукописів, стародруків, рідкісних книг, періодичних та нотних видань, творів мистецтва тощо. Автори вважають, що цей потенціал пояснюється практикою їх підготовки – як результату досліджень певної наукової теми, що надає їм значення ефективного інструменту для дистанційного навчання та самоосвіти [11].

Однак виставковою діяльністю не вичерпується розмаїття СКД наукової бібліотеки. Останнім часом з'явилася одна з нових та прогресивних форм СКД – комплекс заходів як система соціокультурного партнерства бібліотеки з іншими вітчизняними та міжнародними установами культури, науки, освіти, державного управління, що значно розширює роль бібліотеки як суб'єкта культури, відображає специфіку трансформації СКД у великих наукових та національних книгозбірнях.

Мета статті – висвітлення основних тенденцій, специфіки та особливостей соціокультурної діяльності наукової бібліотеки та розкриття її новітніх форм у системі соціального партнерства – комплексних науково-популяризаційних заходів – на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Виклад основного матеріалу. У 1990-х роках, зі здобуттям Україною незалежності, культурно-просвітницька та науково-інформаційна робота дедалі більше спрямовується на вирішення актуальних завдань націєтворення, формування національного контексту культурної діяльності, відродження і підтримку національних та культурних традицій, популяризацію української книги, рукописних джерел історичної пам'яті та книжкової культури. Підґрунтям цієї діяльності є унікальні історико-культурні та наукові фонди бібліотеки, частина яких не була активно залучена до культурного обігу у попередні роки. Разом із тим вони є найістотнішим джерелом розвитку духовних та інтелектуальних потреб українського суспільства, інформування світу про самобутність української культури та її діячів.

З іншого боку, створилися нові умови для розвитку соціокультурного простору України, які обумовили тісні стосунки споріднених соціокультурних установ та організацій. Спостерігаємо також розвинення нової системи бібліотечного комунікативного середовища. Завдяки інноваційному змісту своєї діяльності бібліотека отримала надзвичайні можливості для забезпечення розвитку творчого та інтелектуального потенціалу суспільства. У бібліотечній справі, яка звільнилася від радянського ідеологічного диктату, почали широко запроваджуватися діалогові, ігрові, рекламно-інформаційні заходи, зокрема, інтерв'ю-бесіди, «круглі столи», пресконференції, зустрічі-діалоги, вечори-портрети, прем'єри книг та журналів, діяльність видавництва, трансляції на місцевих телеканалах і радіо, зустрічі з актуальною книгою, літературні студії, музичні вітальні, клуби книгознавців, конкурси, ток-шоу, професійні клуби тощо. Більшість форм масової роботи прийшли в бібліотеку з інших галузей культури: бенефіси читачів, прем'єри книг – з театральної практики; дні сімейного відпочинку, конкурси, ігри – з клубної, під впливом телебачення виникли хіт-паради книг, книжкові аукціони, літературні ринги, КВК¹ тощо. Ці та інші форми бібліотечних заходів

¹ Клуб винахідливих і кмітливих.

допомагали налагодити спілкування з різними категоріями користувачів, створити в бібліотеці комфортне інформаційно-комунікаційно-дозвілєве середовище. З часом бібліотечна термінологія поповнилася новими поняттями: медіатека, інформаотека, відеотека; віртуальна, гібридна бібліотека.

Унікальність СКД наукової бібліотеки полягає в тому, що остання є культурно-цивілізаційним феноменом, що володіє універсальною компетенцією щодо усіх досягнень культури людства. Наукова бібліотека виробляє інноваційні форми і методи сервісу, активізує проведення комплексних заходів із залученням різних форм популяризації культури, надає відкритий простір для освіти, спілкування і дозвілля, створює комфортні умови для дискусій та неформального спілкування, заповнює соціокультурний простір позитивними культурними впливами за допомогою інформаційних структур суспільства, інформаційних агентств, порталів, сайтів мас-медіа та культурних закладів, соціальних медіа тощо. Зміст цієї роботи спрямований на формування гуманістичного світогляду і культури, моральних та етичних цінностей шляхом популяризації документних ресурсів бібліотек та найкращих надбань суспільства в галузі науки, культури, мистецтва, літератури; на задоволення та розвиток культурних потреб та інтересів як окремої особистості, так і соціуму в цілому. Все це призвело до кардинальної трансформації масової бібліотечної роботи, де ще у недалекому минулому використовувався термін «культурно-просвітницька діяльність» [21].

Сьогодні, коли інформаційне суспільство надає широкі можливості для розвитку гуманістичного суспільства, культурно-просвітницька діяльність втрачає своє первинне значення і переростає в соціокультурну – таку, яка охоплює всю соціальну сферу і форми соціалізації в неї бібліотек. Поняття СКД викристалізувалося як більш ємне, воно відображає трансформацію самого цивілізаційного суспільства.

Як самостійна галузь пізнання СКД сформувалася у другій половині ХХ ст. Перша спроба формулювання самого терміну «соціокультурна діяльність» належить французькому соціологу та культурологу Ж.-Р. Дюмазедьє, який визначив її як «свідому, навмисну, організовану, навіть плановану акультурацію, що протистоїть методам сліпої та анархічної соціально-культурної обумовленості» [22]. Власне у цьому формулюванні вже проявилось розуміння наукового підходу до вирішення питання.

На межі ХХ і ХХІ ст. термін набув поширення, і віднині СКД бібліотек розглядається як важливий чинник реалізації політики держави у сфері культури та соціалізації; дієвий засіб залучення громадян до загальнолюдських духовних цінностей. І якщо культурно-просвітня робота, що розвивалася в радянські часи, розглядала населення як об'єкт, який треба просвіщати, виховувати та спрямовувати (поширений термін – «керівництво читанням»), то ключове завдання СКД – розкுவати ініціативу, творчість, самостійність особистості, як справедливо вважають дослідники. Широкий простір для урізноманітнення СКД відкрила інформатизація, насамперед у галузі поширення інформації та використання мультимедійних технологій [8].

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського займає чільне місце в історико-культурному процесі як загальнонаціональний науковий, інформаційний та культурний центр, включений в соціогуманітарний контекст розвитку світової спільноти. У виборі пріоритетних форм СКД НБУВ перевага надається тим, які повною мірою відображають ціннісні орієнтири суспільства, створюють умови для спілкування і креативного розвитку, виховують інтерес до своєї культурної та історичної спадщини, забезпечують включення у розвиток сучасних культурних процесів, охоплюють якомога більші сфери громадської спільноти. Одним із магістральних напрямів у організації СКД є представлення історико-культурної спадщини, що міститься в фондах НБУВ, та розкриття наукової роботи з нею.

Бібліотека орієнтує свою діяльність на заходи фундаментального значення, надає їм комплексний характер, інтегрує різні форми презентації та поширення наукової та культурної інформації з метою реалізації низки соціокультурних функцій: інформаційної, просвітницької, комунікативної, організаційної, пізнавальної, освітньої, виховної, кумулятивної, представницької, консультативної, соціалізуючої, практично-дієвої, естетичної, інтелектуальної, релаксаційної, розважальної, бібліотерапевтичної тощо. Питання розвитку широких соціокомунікаційних зв'язків та соціокультурного партнерства дозволяє заповнювати інформаційний простір знаннями про культурні цінності бібліотечних фондів та їх значення для розвитку національної держави шляхом цілеспрямованої, комплексної системи заходів СКД.

Актуальні питання розвитку бібліотечно-інформаційного потенціалу, обговорення гострих проблем у соціокультурній сфері є предметом пильної уваги під час щорічних міжнародних наукових конференцій, які відбуваються на базі НБУВ. Спільно з Інститутом журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка і ТОВ «Інклюзивна література» у НБУВ проводяться Всеукраїнські науково-практичні конференції «Практичні комунікаційні кейси в інклюзивному освітньому середовищі», призначені інтегрувати зусилля вчених, освітян та громадських діячів на розв'язання широкого кола соціокультурних проблем, пов'язаних з навчанням та вихованням молоді.

Однією з яскравих подій у рамках СКД є участь у Міжнародних фестивалях «Книжковий Арсенал», де НБУВ облаштовує різноманітні стенди з цікавими виставками видань, презентує досягнення своєї науково-видавничої діяльності. Десяте (ювілейне) книжкове свято у зв'язку з карантинними обмеженнями мало змінений формат. Багатьом постійним учасникам організатори запропонували приєднатися до заходів у режимі онлайн, залучаючи сучасні цифрові технології. На платформі ZOOM були проведені огляди видань, відбулися інтерв'ю з авторами та творчими колективами, пройшли професійні дискусії та лекції.

У соціокультурному середовищі українського суспільства велике значення мають загальнодержавні свята. Одним із важливих завдань усіх бібліотек є поширення української мови, виховання любові та поваги до неї, розкриття її консолідуючого значення. Саме тому Міжнародний день рідної мови супрово-

джують комплексні заходи із залученням знаних мовознавців та письменників; експонуванням виставок-презентацій, як наприклад, «Підручник з української мови: від перших букварів до сучасних граматики». Традиційно у День української писемності та мови (а за православним календарем – це ще й день вшанування пам'яті Преподобного Нестора Літописця) НБУВ приймає у своїх стінах учасників написання щорічного Всеукраїнського радіодиктанту національної єдності на знання української мови, в якому беруть участь народні депутати, посадовці, дипломати, відомі вчені, артисти та митці, освітяни, студентська і учнівська молодь. Цей вид СКД супроводжується різними заходами популяризації мови, конференціями, виставками, лекціями, зустрічами з видатними людьми, концертами та іншими мистецькими подіями.

Важливе значення мають державні свята. Політичний аспект державних свят відображається у відзначенні Дня Конституції України, Дня Соборності України, Дня Державного прапора України, Дня Гідності та Свободи, до яких НБУВ готує тематичні виставки (приміром: «Україна: незалежність, гідність, свобода»), де представляє документи, видання та ілюстративний матеріал, а також проводить круглі столи та зустрічі.

Науковий аспект відображений у святкуванні Дня науки, Всесвітнього дня книги та авторського права, Дня біографа, Дня аспіранта, Дня молоді, Всеукраїнського дня бібліотек, Дня працівників архівних установ, що супроводжуються низкою культурних та наукових заходів, проведенням екскурсій, демонстрацією книжково-документних та художньо-мистецьких виставок, до яких запрошуються споріднені установи. Серед циклів наукових виставок: «Історія та сучасний розвиток академічної науки в Україні», «Наукова спадщина України», «Академії наук зарубіжних країн», «Визначні мислителі людства», «Регіональна історія та історичне краєзнавство» тощо. НБУВ бере участь у проведенні Всеукраїнського фестивалю науки, під час якого експонує нові видання всіх науково-дослідних інститутів НАН України, пропагує всі їх надбання та урочистості.

Одним з найсуттєвіших напрямів СКД НБУВ є виставкова робота, яка здійснюється у традиційному й електронному вигляді, та за видами експонатів поділяється на книжково-документну та художньо-мистецьку. Пріоритетним в організації книжково-документної виставки є введення наукових видань, що містяться в фондах НБУВ, у широкий науковий обіг.

Певну частину книжково-документних виставок становлять тематичні експозиції, які висвітлюють сучасність або приурочені до вшанування знакових подій, відзначення пам'ятних дат, ознаменування міжнародних і державних свят. Значний відсоток виставок експонується в рамках відзначення знаменних дат та ювілеїв видатних осіб: вчених, письменників, громадсько-політичних і культурних діячів (Лесі Українки, Василя Стефаника, Є. Патона, В. Гутири, В. Трефілова, О. Смирнкової-Замкової, М. Рильського та інших).

Активно експонують власні книжково-документні виставки провідні відділи НБУВ: стародруків та рідкісних видань, бібліотечних зібрань та історичних колекцій, образотворчих мистецтв, зарубіжної україніки, музичних фондів, газетних

фондів, комплексного бібліотечного обслуговування, фонду юдаїки, науково-бібліографічної інформації, Фонду Президентів України, а також Інститути: архівознавства, бібліотекознавства, рукописів, Іранська та Австрійська бібліотеки. Загалом лише за три останніх роки було продемонстровано понад 300 електронних виставок.

Помітними культурними подіями в НБУВ стали експозиції з метою знайомства відвідувачів із творчими династіями, з українськими родинними художніми надбаннями, а саме: з художньою виставкою «QUATRO», в рамках якої були представлені роботи чотирьох митців з роду художників Красних – Ольхових; з книжковою виставкою «Раритети колекції Етьєнів», присвяченою доробку відомої династії французьких книговидавців XVI століття, яка відобразила історію цієї династії, окреслила тематичне та формальне розмаїття їхньої книжкової продукції, ознайомила з варіантами видавничої марки, а також книжковими знаками та провенієнціями, що вказують на колишнє побутування цих книг в Україні та за її межами.

Новим аспектом у діяльності НБУВ стала організація спільних виставок із музеями та музейними центрами України та інших країн, адже у попередні роки дозволялося передавати за межі Бібліотеки лише копії документів. Так, завдяки плідній співпраці з Національним заповідником «Софія Київська», були організовані виставки унікальних рукописів та книжок. Серед них: «Книга прохладный цветник названная, собранная от многих и различных врачей, к содержанию человеческого здравия надлежащая» XVIII ст., «Абецадло», альбом навчальних малюнків малярської майстерності Києво-Печерської лаври «Кужбушки» XVIII ст., «Садоводство, производимое черноризцем Святым Киево-Печерской лавры Илларионом под влиянием Киевского климата» 1826 р. та ін. для виставки «Монастирські сади» (2018), яка проходила в приміщенні «Брама Заборовського» XVIII ст. Для виставки «Судак – Сугдея – Солдайя. На перехрестях імперій та світів» (2018) у «Будинку митрополита» надавалися копії документів з фондів інституту рукопису НБУВ. У Соборі Святої Софії відбулися виставкові проекти «Раритети з бібліотеки Софії Київської XVI–XVIII ст.» (2019) з експонуванням унікальних раритетів – настільних грамот XVI–XVIII ст. з колекції історичних документів 1490–1962 рр., рукописних книг (Євангеліє тетр і Апостол з передмовою блаженного Феофілакта XVIII ст., Книга із записами Київського митрополита Петра Могили XVII ст., Пом'яник XVIII ст. та ін.) з фонду № 312 «Києво-Софійський Собор (1017–1919). Зібрання рукописних книг XV–XIX ст.» та «Раритети Української козацької держави – Гетьманщини XVII – XVIII ст.: до 30-річчя Незалежності України» (2021). Остання виставка набула історичного значення, оскільки вперше за 311 років зі Швеції доставили латинський варіант Конституції Пилипа Орлика – визначну історичну пам'ятку української та європейської думки XVIII ст. Головними експонатами виставки стали 8 унікальних історичних артефактів, що зберігаються в архівних та музейних закладах королівства Швеції та України. Зокрема, латиномовний оригінал знаменитої Конституції 1710 року – з Державного архіву Швеції, булава

Івана Мазепи – з кабінету раритетів єпархіальної бібліотеки міста Лінчопінг, клейнод гетьмана Івана Мазепи – знак гідності голови української держави – з Національного культурно-мистецького і музейного комплексу «Мистецький Арсенал» та п'ять універсалів 1687–1702 років, виданих гетьманом Іваном Мазепою у Батурині, – з фондів Інституту рукопису НБУВ.

Разом з Національним музеєм історії України та Національним Києво-Печерським історико-культурним заповідником, НБУВ підготувала виставку «Володимирова спадщина: Київська православна митрополія у калейдоскопі української історії XVII–XVIII століття» з нагоди унікальної події, яка мала надзвичайний вплив на українське православ'я й на історію українського козацтва. Свої пам'ятки з фондів бібліотека долучила до експонатів виставки «Знак Соборності. Великий герб України: від Нарбута до Якутовича», що була організована Національним художнім музеєм України у співпраці з Музеєм Шереметьєвих та Фондом інтелектуальної співпраці «Україна – XXI століття» та проходила в Національному художньому музеї України.

Українським музеєм в Нью-Йорку (США) було організовано разом з Національним музеєм історії України міжнародну виставку «Українське коло: до сторіччя визвольних змагань (1917–1921 рр.)», яка проходила в Українському музеї (м. Нью-Йорк, Сполучені Штати Америки) з 6 квітня по 29 вересня 2019 р. та була приурочена до 100-ліття проголошення Акту Злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, возз'єднання етнічних українських земель у єдину соборну державу. Для експонування на виставці НБУВ надала чотири рукописні документи з історії державотворення України.

Також новою формою СКД є спільні наукові проекти у формі організації виставок та впровадження курсів відеолекцій, зокрема, «Україна у Першій світовій війні» – НБУВ, Legio Historica, Національний військово-історичний музей України, м. Київ, 2021 р. Значний резонанс отримала виставка з нагоди 400-річчя від завершення Хотинської війни 1621 р. «Козацька звитяга під Хотиним 1621 року і доля Центрально-Східної Європи» із експонуванням унікальних рукописів із фондів Інституту рукопису НБУВ (Національний музей історії України, НБУВ, Центральний державний історичний архів України в місті Києві, Чернігівський обласний історичний музей імені В. В. Тарновського, Національний музей мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків, Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», Державний заповідник міста Дубно; Національний музей історії України, м. Київ, 5 листопада 2021 р.).

Великий успіх у 2021 р. мала виставка українського кіноплаката 1920–1930-х років. «Кричати! Кликати! Горіти!», яка була організована разом із Національним центром Олександра Довженка та проходила в київському Музеї кіно. Вона презентувала близько 100 унікальних плакатів із фондів НБУВ, створених українськими художниками до вітчизняних фільмів, а також зарубіжних кінокартин, що надходили у тогочасний український прокат.

Поміж арсеналу заходів СКД – організація творчих художніх виставок у виставкових залах та арт-галереях НБУВ, що поєднує репрезентацію книжкового

фонду Бібліотеки й творів образотворчого та фотомистецтва. Це сприяє поглибленню контактів із творчими спілками України, обумовлює експонування персональних художніх виставок творів живопису та декоративно-прикладного мистецтва, на яких представлені роботи професійних та самодіяльних митців. Плідні робочі взаємини розширюються зі Спілкою фотохудожників України, з Київською міською асоціацією майстрів народної творчості та ремесел «Творчість», Спілкою художників України та ін.

Виставки фотомистецтва знайомлять користувачів з новими авторами та їх творчістю. Світлина як вид інформації має багато прихильників. Цей напрям виконує не тільки просвітницьку, а й психологічну функцію, оскільки сприяє формуванню художнього смаку, прикрашенню інтер'єру бібліотеки, створенню атмосфери святковості й доброзичливості.

Важливим засобом СКД НБУВ залишається екскурсійна робота. Оглядові і тематичні екскурсії проводяться здебільшого на замовлення навчальних закладів та організацій, найчастіше – для студентів вищих та середніх навчальних закладів, викладачів та інших фахівців. Загальні екскурсії присвячені ознайомленню з історією Бібліотеки, структурою, інформаційним потенціалом фондів та електронних ресурсів. Основне значення в культурологічному аспекті складають тематичні екскурсії, які надають знання про багатий культурний потенціал великої кількості книжкових колекцій, що складають культурне надбання України, яке знаходиться під охороною українського законодавства. Під час тематичних екскурсій відвідувачі ознайомлюються з бібліотечними ресурсами, як науковими, так і культурологічними, зокрема, фондами національного ресурсу пам'яток книжкової та рукописної культури «Україніка»; навчаються основ інформаційної культури. Найбільший інтерес викликають унікальні спеціалізовані фонди бібліотеки: рукописні, стародруків, образотворчі, музичні, а також експозиції Фонду Президентів України, де демонструються подарунки президентам України від лідерів різних держав, урядів, делегацій та видатних державних діячів.

Актуальною та перспективною формою СКД НБУВ є соціальне партнерство, яке проявляється у взаємодії з організаціями та установами різних систем та відомств. Так, у багатьох бібліотечних заходах беруть участь фахівці Головного архівного управління України, Міністерства культури і туризму України, Міністерства охорони навколишнього середовища України, Державного комітету України з водного господарства, вищих навчальних закладів, науково-дослідних організацій НАН України тощо.

Найбільш показовими є міжнародні соціокультурні події щодо відзначення ювілеїв постатей світового рівня. Яскравим прикладом є концептуальний підхід, що був реалізований під час святкування 150-річного ювілею видатного українського вченого, письменника, перекладача, академіка А. Ю. Кримського у зв'язку із проведенням в Україні Року А. Ю. Кримського (15 січня 1871 – 25 січня 1942). За участі різних підрозділів НБУВ (Інституту бібліотекознавства, Інституту рукопису, Інституту інформаційних технологій, відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків, відділу газетних фондів) відбулася серія науково-

інформаційних і соціокультурних заходів, присвячених вшануванню пам'яті видатного науковця, одного із засновників Академії наук України та Національної бібліотеки Української держави. Заходи були проведені установами НАН України, в них брали участь НБУВ, Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського, Інститут мовознавства імені О. О. Потебні та ін. За результатами роботи в світ вийшли матеріали конференції, де НБУВ була представлена в секції «Архів та бібліотека А. Ю. Кримського: історіографічні дослідження». [4]. Під час заходів у читальних залах та на вебпорталі НБУВ демонструвалися матеріали електронної колекції та електронні виставки, а також спеціальний електронний ресурс документів з особистого архіву А. Кримського (режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/node/5410>; <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/col/col0000017523>). Були викладені й матеріали електронної бібліотеки «Україніка», що презентували науковий доробок А. Кримського (режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/node/4573>). Обговорювалися перспективи започаткованої в НБУВ персональної електронної колекції – консолідованого електронного ресурсу наукової спадщини академіка Агатангела Кримського, як архіву, так і великої колекційної бібліотеки, де зібрані унікальні для України сходознавчі праці [12].

У рамках відзначення ювілею відбулися науково-практичні семінари: «Арабістика в Україні: від Агатангела Кримського – до наших днів», «Бібліотека-колекція Агатангела Кримського в сходознавчому дискурсі України». НБУВ та Міжнародний конгрес сходознавців організували круглий стіл «Крим – Кримський – Кримське» з питань тематичної різноплановості та наповнення унікальної бібліотеки-колекції Агатангела Кримського, яка зберігається у фондах НБУВ. Також відбулася виставка-презентація «Колекція Коранів бібліотечного зібрання Агатангела Кримського»; презентація збірника наукових праць «Східні традиції державотворення». НБУВ долучилася й до створення виставки документів у посольстві в Бейруті, присвяченої 150-річчю Агатангела Кримського. Серед інших заходів – українсько-турецький круглий стіл «2021 – міжнародний рік Юстуса Емре», на якому виступили турецькі та українські дослідники.

НБУВ активно сприяла відкриттю музейної експозиції на честь Агатангела Кримського у муніципалітеті ліванського міста Шуейр, де тривалий час проживав видатний вчений. Значну частину експонатів становлять унікальні архівні документи з приватних фондів А. Кримського, П. Попова (українського літературознавця, мистецтвознавця, фольклориста), фонду «Літературні матеріали». Серед представлених творчих доробків – «Бейрутські оповідання», «Опис Лівану», уривки із щоденника Кримського в Сирії, листування з Ю. Ю. Кримським, Ю. С. Кримським, М. Ю. Кримською, а також світлина вченого, його родини, друзів, колег; фотоматеріали про перебування науковця у Шуейрі та інші документи, які висвітлюють сторінки його життя в Бейруті.

Упродовж багатьох років реалізується плідна співпраця НБУВ з Бакинським міжнародним центром мультикультуралізму та Азербайджанською національною бібліотекою ім. М. Ф. Ахундова. Спільні заходи позначилися на втіленні спільного проєкту вшанування видатного поета та мислителя Нізамі Гянджеві

та відзначення його пам'яті як в Баку, так і в Києві. В Азербайджанській Республіці 2021 рік за розпорядженням президента Азербайджанської Республіки Ільхама Алієва було оголошено «Роком Нізамі Гянджеві». На конференції в Баку були присутні співробітники НБУВ. Вони привезли колегам документи з фондів НБУВ, які експонувалися та були подаровані Азербайджанській національній бібліотеці ім. М. Ф. Ахундова. Водночас у НБУВ були проведені круглий стіл, конференція та презентація бібліографічного покажчика «Переклади та дослідження творчості видатного азербайджанського поета та мислителя Нізамі Гянджеві в Україні (1971–2021 рр.)», присвяченого 880-літтю від року його народження (підготовлена відділом науково-бібліографічної інформації НБУВ). (<http://nbuv.gov.ua/node/5789>).

2021 р. НБУВ провела захід, у центрі котрого була презентація нових книжкових видань, робота над якими здійснювалася Посольством України в Лівані, Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського та Фондом пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира. Серед них – факсимільне видання київського примірника Мазепинського Євангелія арабською мовою, видане його ініціатором, послом України в Лівані Ігорем Остахом, а також реалізовану під його егідою публікацію творів: «Пальмове гілля» (Агатангел Кримський), «Мандри по Святих місцях Сходу» (Василь Григорович-Барський) та «Український Ліван» (Ігор Остах). Унікальний примірник Євангелія арабською мовою з фондів історичних колекцій та зібрань НБУВ був видрукований за фінансової підтримки гетьмана України Івана Мазепи. Факсимільне видання презентувалося у різних освітніх та культурних установах України, в тому числі Національному заповіднику «Софія Київська», та НБУВ дотичними до його публікації церковними та культурними діячами. Під час презентації демонструвався документальний фільм про пам'ятні місця, Бібліотека провела для присутніх екскурсії з демонстрацією видань, до котрих був причетний Іван Мазепа, а також рукописної спадщини України.

Поміж інших міжнародних соціокультурних заходів – IV польсько-український медіафорум (2020), організований та проведений у польському місті Казімеж-Дольний (Люблінське воєводство) пресслужбою НБУВ спільно з Національною спілкою журналістів України, де була представлена інформація про Королівську бібліотеку «Regia» польського короля Станіслава Августа Понятовського, а саме про її історію, фонди, стан та збереженість, найбільш поширені запити користувачів.

Видатною подією стала підготовка міжнародного виставкового проекту «Пишність і знання. Королівська бібліотека Станіслава Августа» з Музеєм – Королівським замком у Варшаві – Резиденції королів і Польщі», який планувалося відкрити в 2021-2022 рр., але пандемія коронавірусу та війна з Росією завадили своєчасному проведенню заходу, терміни були перенесені. У травні 2022 р. вийшов каталог виставки з цифровими копіями обкладинок та ілюстраціями 120 унікальних рукописів та раритетних видань. Важливість цього культурного заходу, коли вперше в історії наших держав до експонування залучилися

бібліотечні та музейні скарби Королівської бібліотеки, які довгий час залишалися поза межами широкого наукового та культурного обігу, важко переоцінити.

Загальнонаціональною подією стало повернення з Німеччини в Україну Підтверджувальної грамоти Петра I, датованої 1708 р., щодо поставлення на Київську метрополію митрополита Іоасафа (Кроковського), яка була вивезена з колекції Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського ще під час Другої світової війни. Урочиста церемонія передачі унікального історичного документа 30 травня 2019 р. була організована НБУВ під егідою НАН України, Міністерством закордонних справ України, Міністерством культури України, Міністерством закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина, змішаною українсько-німецькою комісією з питань повернення та реституції втрачених та незаконно переміщених під час та внаслідок Другої світової війни культурних цінностей. На заході виступили вчені, державні діячі, дипломати, одночасно пройшов українсько-німецький колоквіум: «Поставлення на Київську метрополію Іоасафа (Кроковського) 1708 року: Українсько-німецька історія оригіналу грамоти Петра I», який об'єднав авторитетних і знаних вчених обох країн; експертів, долучених до повернення документа; дослідників, що зробили значний внесок у вивчення реституційних проблем. Відкрилися нові перспективи наукових досліджень та творчої співпраці. Для учасників була розгорнута виставка грамот із колекції Софійського собору, що зберігається в Інституті рукопису НБУВ, відбулися ознайомчі екскурсії по бібліотеці, працювала музична вітальня.

Ці та інші приклади міжнародного партнерства свідчать про дієвість ключової концепції СКД НБУВ, яка забезпечує включення в світовий соціокультурний простір історико-культурної інформації, підготовленої науковими колективами бібліотеки; оприлюднення найбагатших фондів, які впроваджуються у сучасні практики формування духовного стану суспільства та поширення нових знань.

У зв'язку з розвиненням бібліотечної діяльності в мережевому середовищі зростає значущість комп'ютерно-опосередкованого, віртуального спілкування – багаторівневого процесу взаємодії бібліотеки і віддаленого користувача. Форми віртуальної СКД НБУВ реалізуються під час відеоконференцій, спілкування в чатах, скайпі, вайбері, ватсапі, телеграм-каналі, е-пошті. Активний діалог з відвідувачами ведеться на вебсторінці НБУВ у соціальній мережі «Фейсбук». Інформація про всі бібліотечні заходи міститься у розділі «Новини» на вебсайті НБУВ [17].

В основі СКД НБУВ – наявність потужного наукового колективу, який глибоко розробляє питання культурної спадщини, спираючись на унікальні документи, що зберігаються у фондах бібліотеки. Колективу, який вміє професійно оприлюднити інформацію в соціокультурному просторі України та зарубіжжя, організувати спільні проекти, опрацювати питання достовірності досліджуваної проблематики, спрямувати зусилля на максимальне інформування суспільства з тієї чи іншої актуальної теми. Специфікою наукової бібліотеки є те, що наукові співробітники самі стають авторами дослідження бібліотечних фондів та створювачами нових знань у галузі культури, формування культурного процесу та розвитку інформаційно-знаннєвого простору. Вони визначають тенденції його

поповнення знанням історичного та сучасного розвитку культури в системі соціальних комунікацій та поширюють ці знання і тим самим виконують функцію соціалізації культури в суспільстві.

Обираючи ті чи інші форми та методи СКД, співробітники НБУВ гнучко реагують на зміни, що відбуваються в царині науки, освіти, культури, мистецтва; проводять маркетингові дослідження в мобільних фокусних групах або за допомогою Google-forms щодо ефективності тих чи інших соціокультурних заходів, встановлюють контакти з широким колом наукових і культурних діячів.

Певні підсумки СКД були зроблені 2021 р., під час реалізації наукового проєкту НАН України «Формування цілісного соціокультурного простору України як складова консолідаційних національних стратегій» та цільової програми наукових досліджень НАН України «Соціокультурний простір України у формуванні національної стратегії: територіальні ідентичності, ідентифікаційні символи, ментальні практики», де було розглянуто комплекс багатосторонніх відносин у системі соціокультурного соціального партнерства, взаємодії з вітчизняними та міжнародними організаціями та установами різних систем та відомств у галузі популяризації джерел національної науки та культури з боку бібліотечних, архівних та музейних установ, наукових інституцій, урядових структур та профільних відомств [18].

Висновки. У сучасних умовах наукова бібліотека перетворюється на культурно-цивілізаційну інституцію, автоматизований центр інформаційно-комунікаційного забезпечення наукового, навчального, виробничого, культурологічного, освітнього та інших процесів, а система її соціокультурних заходів – на стратегічний напрям подальшого розвитку суспільства.

Особливістю сьогодення виступає інтеграція творчих зусиль науковців українських та закордонних бібліотек, архівів, музеїв та інших споріднених установ у питаннях репрезентації культурної спадщини. Саме тому СКД бібліотек отримує нову роль – соціокультурного фактора формування національного та світового культурного середовища. Унікальність СКД полягає в реалізації можливості всебічного залучення користувачів у процес активної пізнавальної й творчої діяльності, визначальним вектором якої є розвиток читачької культури. Саме завдяки СКД бібліотека виступає культурно-цивілізаційним феноменом, що володіє універсальною компетенцією щодо усіх досягнень культури і цивілізації. Спираючись на кращі досягнення СКД, бібліотека виробляє інноваційні форми і методи бібліотечно-інформаційного обслуговування, активізує різноманітні соціокультурні заходи, надає відкритий простір для освіти, спілкування і дозвілля, створює комфортні умови для читання та неформального спілкування.

Сьогодні, коли Україна опинилася у скрутних умовах війни, яка руйнує життя українського суспільства, несе тяжкі психологічні травми кожному громадянину України, питання змісту СКД набуває особливого значення для української культури, сприяє підтримці морального стану людей, карбує почуття впевненості в культурних цінностях нації, переконує у правоті своїх дій і надихає на подолання тимчасових труднощів.

Список бібліографічних посилань

1. Башун О. В. Трансформація універсальної бібліотеки як культурно-інформаційного центру регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : Київ. нац. ун-т культури і мистец. Київ, 2001. 18 с.
2. Захарова Н. Б. Роль національної бібліотеки в культурно-інформаційному забезпеченні суспільства на сучасному етапі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2010. Вип. 26. С. 230–246.
3. Захарова Н. Б. Соціокомунікаційна діяльність академічної бібліотеки в XXI столітті. *Бібліотека. Книга. Наука* : матеріали наук. семінару, 24–25 квіт. 2018 р. Київ. Вип. 1 : Вид. центр КНУКіМ, 2018. С. 68–69.
4. Іванова М. В., Клименко О. З. Відзначення 150-річчя від дня народження А. Ю. Кримського: заходи в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. *До 150-річчя від дня народження академіка А. Ю. Кримського* : матеріали Міжнар. наук. конф., 19–20 жовтня 2021 р. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 146–150.
5. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: формування фонду, науково-дослідницька та науково-інформаційна діяльність, створення електронного ресурсу (2000–2021) : колективна монографія / авт. кол.: Т. О. Баганова, О. П. Бодак, О. М. Гальченко та ін. / відп. ред. Л. А. Дубровіна. Київ : НБУВ, 2021. 516 с.
6. Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства : монографія / С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. Київ : НБУВ, 2012. 254 с.
7. Історико-культурні фонди Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: дослідження, організація доступу та створення електронного ресурсу (2000–2020) : колективна монографія / відп. ред. Г. І. Ковальчук. Київ : НБУВ, 2021. 616 с.
8. Кириїв С. Культурно-просвітницька діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського як засіб розкриття інтегрованого інформаційного ресурсу. *Бібліотечний вісник*. 2013. № 4. С. 47–53.
9. Коваль Т. М., Туровська Л. О. Віртуальна бібліотечна виставкова діяльність у системі наукових комунікацій. *Бібліотечний вісник*. 2022. № 1. С. 54–63.
10. Коваль Т. М., Туровська Л. О. Електронні засоби наукових комунікацій в контексті дистанційного бібліотечного сервісу. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 62. С. 84–99.
11. Курганова О. Ю., Лобузін К. В. Освітній потенціал електронних виставок історико-культурних фондів наукової бібліотеки. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. Том 89. № 3. С. 249–265.
12. Лобузін К. В. Перспективи створення консолідованого електронного ресурсу наукової спадщини академіка Агатангела Кримського. *До 150-річчя від дня народження академіка А. Ю. Кримського* : матеріали Міжнар. наук. конф., 19–20 жовтня 2021 р. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 44–47.
13. Лупіка Л. Сучасні бібліотеки – відкритий простір для освіти, спілкування і дозвілля. *Бібліотечний форум України*. 2015. № 2. С. 27–28.
14. Матвійчук О. С. Бібліотека як соціокультурний інститут: освітньо-виховна місія. *Вісник Національного авіаційного університету. Сер. Філософія. Культурологія*. 2010. № 2. С. 155–160.
15. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: бібліотекознавство та бібліотечна діяльність в інноваційному процесі розвитку (2002–2020) : монографія / О. М. Василенко, Т. М. Коваль, Т. Л. Кулаковська та ін. Київ : НБУВ. 2020. 338 с.
16. Новальська Ю. Соціально-комунікативна функція бібліотек для дітей як культурно-дозвіллевих центрів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 32. С. 110–117.
17. Новини на порталі наукової бібліотеки: різновиди та особливості створення : метод. порадник / упоряд. В. П. Здановська, Л. А. Поперечна. Київ : НБУВ, 2017. 32 с.

18. Повідомлення НАН України про результати конкурсу проєктів цільової програми наукових досліджень НАН України «Соціокультурний простір України у формуванні національної стратегії: територіальні ідентичності, ідентифікаційні символи, ментальні практики» від 31.05.2021 р. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=7854>.
19. Пристай Г. І. Формування культурно-мистецького середовища в бібліотеці (на матеріалі Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2014. № 2. С. 10–15.
20. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
21. Сидоренко Т. В. Культурно-просвітницька діяльність бібліотек: традиції та вектор змін. *Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 23 квіт. 2015 р. Київ: КНУКіМ, 2015. С. 176–179.
22. Скиба І. П. Специфіка знання в контексті соціокультурного розвитку. *Вісник Національного авіаційного університету. Сер. Філософія. Культурологія*. 2021. № 1. С. 140.
23. Солонська Н. Г. Електронні виставки в бібліотеках як форма створення нового інформаційного ресурсу. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 34. С. 150–155.
24. Соціокультурна діяльність: Публічні бібліотеки / упоряд. С. Кравченко, І. Цуріна. Київ, 2005. 67 с.
25. Спіріна Т. П., Безносюк О. О., Дубич К. В. До проблеми формування соціокультурних цінностей особистості. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: наук. зб. Умань, 2007. Вип. 21. С. 161–167.
26. Федорченко Н. Соціокультурна діяльність Богуславської ЦРБ. *Бібліотечна планета*. 2018. № 1. С. 23–25
27. Яковенко О. Г., Туровська Л. О. Популяризація електронних книжкових виставок у системі бібліотечних наукових комунікацій (на прикладі вітрин нових надходжень до фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). *Бібліотечний вісник*. 2021. № 3. С. 39–49.

References

1. Bashun, O. V. (2001). Transformatsiia universalnoi biblioteky yak kulturno-informatsiinoho tsentru rehionu [Transformation of the universal library as a cultural and information center of the region]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
2. Zakharova, N. B. (2010). Rol natsionalnoi biblioteky v kulturno-informatsiinomu zabezpechenni suspilstva na suchasnomu etapi [The role of the national library in the cultural and information support of society at the present stage]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 26, 230-246. [In Ukrainian].
3. Zakharova, N. B. (2018, April 24–25). Sotsiokomunikatsiina diialnist akademichnoi biblioteky v XXI stolitti [Socio-communicative activity of the academic library in the XXI century]. In *Library. Book. Science. Proceedings of the Scientific Seminar* (pp. 68-69). Kyiv, Ukraine: Vydavnychyi tsentr KNUKіM. [In Ukrainian].
4. Ivanova, M. V., & Klymenko, O. Z. (2021, October 19–20). Vidznachennia 150-richchia vid dnia narodzhennia A. Eu. Krymskoho: zakhody v Natsionalnii bibliotetsi Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Celebration of the 150th anniversary of the birth of A. Yu. Krymskyi: events at the V. I. Verndaskyi National Library of Ukraine]. In *To the 150th anniversary of the birth of Academician A. Yu. Krymskyi. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 146-150). Odesa, Ukraine: Vydavnychyi dim "Helvetyka". [In Ukrainian].
5. Batanova, T. O., Bodak, O. P., & Halchenko, O. M. (2021). Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: formuvannia fondu, naukovo-doslidnytska ta naukovo-informatsiina diialnist, stvorennia elektronnoho resursu (2000–2021): kolektyvna monohrafiia [Manuscript Institute of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: formation of the fund, research and scientific information activities, creation of an electronic resource (2000–2021)]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

6. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., & Popyk, V. I. (2012). Informatsiina skladova sotsiokulturnoi transformatsii ukrainskoho suspilstva [The informational component of the sociocultural transformation of Ukrainian society]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

7. Kovalchuk, H. I. (Ed.). (2021) Istoryko-kulturni fondy Instytutu knyhoznavstva Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: doslidzhennia, orhanizatsiia dostupu ta stvorennia elektronnoho resursu (2000–2020) [Historical and cultural funds of the Institute of Bibliography of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: research, organization of access and creation of an electronic resource (2000–2020)]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

8. Kyrii, S. (2013). Kulturno-prosvitnytska diialnist Derzhavnoi naukovy-pedahohichnoi biblioteki Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho yak zasib rozkryttia intehrovanoho informatsiinoho resursu [Cultural and educational activities of the V. O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine as a means of disclosing an integrated information resource]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 4, 47-53. [In Ukrainian].

9. Koval, T. M., & Turovska, L. O. (2022). Virtualna bibliotekna vystavkova diialnist u systemi naukovykh komunikatsii [Virtual library exhibition activity in the system of scientific communications]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 1, 54-63. [In Ukrainian].

10. Koval, T. M., & Turovska, L. O. (2021). Elektronni zasoby naukovykh komunikatsii v konteksti dystantsiinoho biblioteknoho servisu [Electronic means of scientific communication in the context of remote library service]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 62, 84-99. [In Ukrainian].

11. Kurhanova, O. Iu., & Lobuzina, K. V. (2022). Osvitnii potentsial elektronnykh vystavok istoryko-kulturnykh fondiv naukovoi biblioteki [The educational potential of electronic exhibitions of the historical and cultural funds of the scientific library]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, 89, 3, 249-265. [In Ukrainian].

12. Lobuzina, K. V. (2021, October 19–20). Perspektyvy stvorennia konsolidovanoho elektronnoho resursu naukovoi spadshchyny akademika Ahatanhela Krymskoho [Prospects for the creation of a consolidated electronic resource of academician Agatangel Krymsky's scientific heritage]. In *To the 150th anniversary of the birth of Academician A. Yu. Krymskyi. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 44-47). Odesa, Ukraine. [In Ukrainian].

13. Lupika, L. (2015). Suchasni biblioteki – vidkrytyi prostir dlia osvity, spilkuвання i dozvillia [Modern libraries are an open space for education, communication and leisure]. *Bibliotechnyi forum Ukrainy*, 2, 27-28. [In Ukrainian].

14. Matviichuk, O. Ye. (2010). Biblioteka yak sotsiokulturnyi instytut: osvitho-vykhovna misiia [Library as a socio-cultural institution: educational mission]. *Visnyk Natsionalnoho Aviatychnoho Universytetu*, 2, 155-160. [In Ukrainian].

15. Vasylenko, O. M., Koval, T. M., & Kulakovska, T. L. (2020). Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: bibliotekoznavstvo ta bibliotekna diialnist v innovatsiinomu protsesi rozvytku (2002–2020) [V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: librarianship and library activity in the innovative development process (2002–2020)]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

16. Novalska, Yu. (2011). Соціально-комунікативна функція бібліотек для дітей як культурно-дозвіллевих центрів [Socio-communicative function of libraries for children as cultural and leisure centers]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 32, 110-117. [In Ukrainian].

17. Zdanovska, V. P., & Poperechna, L. A. (2017). Novyny na portali naukovoi biblioteki: riznovydy ta osoblyvosti stvorennia [News on the portal of the scientific library: varieties and features of creation]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

18. (2021). Povidomlennia NAN Ukrainy pro rezultaty konkursu proektiv tsilovoi prohramy naukovykh doslidzen NAN Ukrainy "Sotsiokulturnyi prostir Ukrainy u formuvanni natsionalnoi stratehii: terytorialni identychnosti, identyfikatsiini symvoly, mentalni praktyky" [Report of the National Academy of Sciences of Ukraine on the results of the competition for the project of scientific programs of scientific research of the National Academy of Sciences of Ukraine "Socio-cultural space of Ukraine in the formation of national strategy: territorial identities, identification symbols, mental practices"]. Retrieved from <https://www.nas.gov.ua/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=7854> [In Ukrainian].

19. Prystai, H. I. (2014). Formuvannia kulturno-mystetskoho seredovyscha v bibliotetsi (na materialii Oblasnoi universalnoi naukovoï biblioteki im. I. Franka) [Formation of cultural and artistic environment in the library (on the material of the Ivan Franko Regional Universal Scientific Library)] *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 2, 10-15. [In Ukrainian].

20. Verkhovna Rada of Ukraine (2001, April 27). Pro biblioteki i biblioteknu spravu : Zakon Ukrainy [About Libraries and Library Affairs : Law of Ukraine on N 1414-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> [In Ukrainian].

21. Sydorenko, T. V. (2015, April 23). Kulturno-prosvitnytska diialnist bibliotek: tradytsii ta vektor zmin [Cultural and educational activities of libraries: traditions and the vector of change]. In *Biblioteka XXI stolittia: perspektyvy ta innovatsii* [Library of the 21st century: perspectives and innovations]. *Proceedings of the All-Ukrainian Science and Practice Conference* (pp. 176-179). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

22. Skyba, I. P. (2021). Spetsyfika znannia v konteksti sotsiokulturnoho rozvytku [Specificity of knowledge in the context of socio-cultural development]. *Visnyk Natsionalnoho aviatorskoho universytetu. Ser. Filosofii. Kulturolohiia*, 1, 140. [In Ukrainian].

23. Solonska, N. H. (2012). Elektronni vystavky v bibliotekakh yak forma stvorennia novoho informatsiinoho resursu [Electronic exhibitions in libraries as a form of creating a new information resource]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 34, 150-155. [In Ukrainian].

24. Kravchenko, S., & Tsurina, I. (2005). Sotsiokulturna diialnist: Publichni biblioteki [Socio-cultural activities: Public libraries]. Kyiv, Ukraine: Natsionalna parlamentska biblioteka Ukrainy. [In Ukrainian].

25. Spirina, T. P., O. O. Beznosiuk, O. O., & Dubych, K. V. (2007). Do problemy formuvannia sotsiokulturnykh tsinnosti osobystosti [On the problem of forming socio-cultural values of the individual]. *Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly*, 21, 161-167. [In Ukrainian].

26. Fedorchenko, N. (2018). Sotsiokulturna diialnist Bohuslavskoi TsRB [Socio-cultural activities of the Boguslav Central Republican Library]. *Bibliotekna Planeta*, 1, 23-25. [In Ukrainian].

27. Yakovenko, O. H., & Turovska, L. O. (2021). Populiaryzatsiia elektronnykh knyzhkovykh vystavok u systemi biblioteknykh naukovykh komunikatsii (na prykladi vitryn novykh nadkhodzen do fondu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho) [Popularization of digital book exhibitions in the system of library scientific communications (on the example of showcases of new arrivals to the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine fund)]. *Biblioteknyi Visnyk*, 3, 39-49. [In Ukrainian].

Tetiana Koval,

<https://orcid.org/0000-0003-0147-6679>,

Candidate of Historical Sciences, Deputy Director,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Larysa Matviichuk,

<https://orcid.org/0000-0002-7230-9053>,

Candidate of Social Communications Sciences, Senior Researcher,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Iryna Prokoshyna,

<https://orcid.org/0000-0002-7314-5206>

Junior Researcher,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

THE MAIN TRENDS AND CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF THE SCIENTIFIC LIBRARY DEVELOPMENT
OF THE SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES

The purpose of the article is to highlight the main trends, specifics and features of the socio-cultural activity of the scientific library and to reveal its newest forms in the system of social partnership - complex science popularization activities - on the example of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. **Research methods.** A systematic approach, principles of historicism and objectivity, system-activity and structural-functional methods, as well as methods of social communications are applied. **Scientific novelty** is determined by the concept of transformation of the library's cultural and educational activities into socio-cultural ones in the conditions of informatization and humanization of society; summarizing the development trends of complex events as a new type of socio-cultural activity. **Conclusions.** The independence of Ukraine, democratic processes and the informatization of society change the form and content of the socio-cultural activity of scientific libraries and cause its transformation. In today's conditions, the socio-cultural activity of scientific libraries takes on the role of a cultural factor in the formation of the national mentality with the spread of scientifically based cultural knowledge, proving the importance of awareness of the historical continuity of culture, with the maximum completeness of highlighting the most important phenomena of the historical past and the modern development of cultural processes and unique and mass facts of culture. Thus, the scientific library turns into one of the most important factors in the development of the socio-cultural environment.

К е у в о р д с: V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, socio-cultural activities of the scientific library, complex socio-cultural events, national and worldwide cultural environment, international social partnership.

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
3, Holosiivskyi avenue, Kyiv, 030039, Ukraine
e-mail: gon4arova11@bigmir.net,
e-mail: l.matvijchuk@ukr.net,
e-mail: sockylt@ukr.net.

Стаття надійшла до редакції 27.07.2022 р.